

драўляны зруб, спрадвеку выкарыстоўвалася ў народным дойдзітве. Але да вайны яна, з-за свайго вялікага кошту, ужывалася рэдка. Напрыклад, шалёваліся бажніцы. Даўжэзнымі габляванымі сухімі дошкамі. На Палесьсі ў шалёўцы шыфравалі салярныя знакі. А ў Панямоньні шалёвалі франтоны гонтаю, нібы ў працяг страхі. Не па бяровеньні, а замест яго.

Перад вайною прыйшла *вагонка* — габляваныя дошкі, якія рабілі пры дапамозе простых станкоў. Зь любое драўніны можна было хутка вырабіць стандартныя ў сячэньні тонкія дошчачкі, з пазам, які дазваляў зрабіць шалёўку гладкай, бяз шчылінаў. Ад пачатку гэты выраб прызначаўся для абшыўкі вагонаў, вядомых „цяплюшак“, у якіх было зручна транспартаваць быдла і „ворагаў народу“ на Ўсход. У абшытых *вагонкаю* саставах адправілі туды тысячы беларусаў. А ў вайну тысячамі вывозілі ўжо і на Захад...

Але па вайне эстэтычныя якасьці някаснае драўніны трыюмфавалі: беларускія вёскі зьмяніліся непазнавальна. *Вагонкаю* ўзяліся шалёваць усё запар, ад прызбы пад страху. Сівья зрубы ўбіраліся ў шаты *вагонкі*. За імі можна было схаваць любыя хібы матэрыялаў і працы. Пасьля, на той жа савецкі новы манер, хаты пачалі шчодрна фарбаваць. Сялянскае жытло ад Берасьця да Смаленску стала гладкім і стракатым.

Толькі праз паўтара дзясятка гадоў высветлілася, што беларускі клімат і шашаль жаруць драўніну, прыхінутую *вагонкаю*, шматкроць хутчэй. Хаты, якія па вайне ёю шалёвалі, ужо стухнелі. Але эстэтычныя меркаваньні ўсё адно бяруць верх. „*Вагонка*“ перажыла ўжо і тыя вагоны, у гонар якіх была названая. Вагоны ўжо даўно не шалююць дрэвам... А ў Беларусі сёньня прадаюць „*эўравагонку*“, якой паслугоўваюцца найбольш заможныя беларусы. Любоў да вагонкі засталася... як напамін пра акалічнасьці нашае „вагоннае“ гісторыі. Бадай, *вагонка* зьнікне з нашага лексыкону толькі тады, як забудзецца СССР. І тады дошкі для абшыўкі хатаў па-ранейшаму будуць звацца проста шалёўкаю.

Вайна

Сяргей Дубавец

Мабыць, гэта адзінае слова, якое ўражвае больш за сьмерць. Вось адчыняюцца дзьверы, уваходзіць гаспадар хаты, сядзе пры стале, за якім сабралася ўся сям'я і, ня глядзячы нікому ў вочы, робіць сутаргавы выдых: *вайна*. Вось людзі каля радыёкропкі замёрлі і сама кропка нібы замёрла перад тым, як прамовіць гэтае даўкае слова: *вайна*. Вось задыханая суседка сказала, быццам заікнулася: *вайна*.

Першая, другая, сусветная, айчынная, польская, фінская, паўночная, халодная, неаб'яўленая... Удакладненьні не патрабуюцца, калі яна — наша, калі — на парозе. *Вайна* заўсёды гучыць так, нібы штосьці замінае гаварыць. Напрыклад, пігулка валідолу пад языком. *Вайна* — як неасэнсаванае лапатаньне пасьля страшнага шоку, калі здаецца, што пачынаеш наноў вучыцца гаварыць, а яно ня надта выходзіць. *Вайна* — найстрашнейшая, калі яна гатовая стаць рэальнасьцю. Пасьля ўсё ўваходзіць у тую *ваенную* рэальнасьць, і *вайна* становіцца сынонімам жыцьця. Ну, як вы тут жывяце? Ды *вайна* ў нас. *Вайна*.

Час і сьвет падзяляюцца на *даваенныя* і *паваенныя*. Да *вайны* прывыкаюць. *На вайне як на вайне*. У *вайну*, *вайнуху*, *вайнушку* гуляюць хлопчыкі. *Вайной* дражняцца дзеці: *трус*, *трус*, *беларус*, *на вайну сабраўся...* і дарослыя — пра сварку мужыка і жонкі: *вайна пасярод гаўна*. Але гэта ўжо пасьля, калі *вайна* сканчаецца. Тыя, хто перажыў яе, на ўсё жыццё захоўваюць на першым месцы ў сваёй гіерархіі жаданьняў: абы не было *вайны*. Ужо ў іхных дзяцей знаходзяцца рэчы, важнейшыя за *вайну*. І тады рана ці позна настае часіна, калі гаспадар уваходзіць у хату і неслухмяным языком прамаўляе: *вайна*.

Вандэя

Валянцін Акудовіч

За камуністамі кожны адукаваны беларус ведаў пра Вандэю, бо Вялікай Францускай рэвалюцыі адводзілася шмат месца ў савецкіх падручніках.

Але ніхто ня звязваў назвы гэтага дэпартаменту Францыі з хоць чым у Беларусі, пакуль напрыканцы 80-х Алесь Адамовіч не назваў *Вандэяй* усе тыя сілы, што супрацьстаялі дэмакратычным пераменам і нацыянальнаму адраджэньню нашай Бацькаўшчыны.

Зь лёгкай рукі Алеся Адамовіча слова *Вандэя* імгненна набыло надзвычайную папулярнасьць. Калі ў 1988 г. на Дзяды ля зачыненай брамы Маскоўскіх могілак шчыльныя шыхты міліцыянтаў з усіх бакоў сьціскалі шматтысячны натоўп, каб людзі падушылі самі сябе, то адзінае, што мы маглі тады супрацьпаставіць карнікам — гэта нястомны вокліч: „*в а н д э я! в а н д э я! в а н д э я!*“. Менавіта гэты вокліч задзіночыў натоўп у змагарнае цэлае й дапамог яму выстаяць.

Зрэшты, лёсы словаў яшчэ больш пакручастыя і непрадказальныя за лёсы людзей. І колькі б сёньня гісторыкі ні тлумачылі нейкую сапраўдную ролю гэтага заходняга дэпартаменту Францыі ў ейным далейшым лёсе, але *Вандэі*, бадай, назаўсёды наканавана заставацца мэтафараю контрарэвалюцыі.

Ваўчар

Алена Ціхановіч

Як і кожнае новае, арганічна не асвоенае слова, *ваўчар* ужываецца ныйнакш як з агаворкай, такой папярэдняй запінкай: гэты... як яго... *ваўчар*. Гэтым самым той, хто гаворыць, як бы адчужае слова ад сваёй звыклай моўнай матэрыі. Як і кожнае маларазумелае слова, *ваўчар* паддаецца народнаму этымалягічнаму аналізу. Многім тут чуецца нешта *ваўчынае*.

На самой жа справе *ваўчар* паходзіць ад ангельскага дзеяслова *vouch* — пацьвярджаць, паручацца за што-небудзь. Вытворнае ад яго слова *ваўчар* у мове-арыгінале мае два значэньні. Гэта, па-першае, дакумэнт, які пацьвярджае права ўладальніка на атрыманьне пэўных тавараў ці паслугаў, за што, як правіла, заплочана пры папярэдняй зьдзелцы. Сьнонімам яму могуць быць словы расьпіска, талён, білет. Па-другое, *ваўчар* — гэта і чалавек, які выпісвае або выдае такі дакумэнт. Гэтае значэньне пакуль не пазычанае.